

Asia: Luonnos valtioneuvoston asetukseksi eräistä kalastusrajoituksista Saimaalla vuosina 2026–2031

Maa- ja metsätalousministeriö

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=04892e14-ffa3-4ab8-8d4a-c47ff4fc06fc>

Lausunto

Lausunto luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi eräistä kalastusrajoituksista Saimaalla vuosina 2026–2031

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta kalastuslain (379/2015) 59 §:n 1 momentin asetukseksi. Uusi asetuseruonnos on hyvin samansisältöinen kuin edellinen Saimaan kalastusrajoituksia koskeva asetus (374/2021). Suurin muutos koskee kalastusrajoitusalueiden yhteispinta-alaa, jota asetuseruonnoksen mukaan kasvatettaisiin 336 neliökilometrillä.

Asetusta on edeltänyt Pohjois-Savon ELY-keskuksen laatima raportti "Saimaannorpan suojelun ja kalastuksen yhteensovittaminen 2026–2031 (Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2025).

Luonnonvarakeskus (Luke) on osallistunut tämän raportin laadintaan tuomalla käyttöön saatavilla olevat tiedot Saimaan alueen kalastuksesta ja sen merkityksestä. Luke ei seuraa norppakannan kehitystä eikä tilastoi saimaannorpan kuolinsyitä.

Luke esittää lausuntonaan seuraavaa:

Kalastus ja pyydyksiä koskevat määräykset

Luke selvitti vapaa-ajankalastusta Saimaalla 2025 tehdyllä kyselytutkimuksella (Keskinen ym. 2026). Verrattuna kymmenen vuoden takaiseen tilanteeseen (Kolari ym. 2018) vapaa-ajankalastajien määrä ja kokonaissaalis olivat samalla tasolla. Verkkopyynti on kuitenkin vähentynyt pyyntiponnistuksella mitattuna yli 40 %. Kokonaissaaliista verkoilla saatiin 32 %, mikä on sekin huomattavasti vähemmän kuin kymmenen vuotta sitten. Verkkopyynnin väheneminen on koko maan kattava trendi, joka jatkuu myös tulevaisuudessa.

"Yhteinen saimaannorppamme LIFE" -hankkeessa on kehitetty vapaa-ajankalastajien käyttöön soveltuva helppokäyttöinen norpalle turvallinen pohjarysä, ns. "jokaisenrysä". Rysiä valmistetaan kaupallisesti ja niitä on Saimaan norppa-alueella jo vapaa-ajankalastajien käytössä. Lausunnolla olevan asetuseruonnoksen muotoilu jättää epäselväksi, onko jokaisenrysan käyttö mahdollista vai ei. Asetuksen 2§ viimeinen lause on muotoiltu:

"Poiketen siitä, mitä 1 momentin 9 kohdassa säädetään, kiello ei koske päältä suljettua rysää, jonka solmuväli on alle 55 millimetriä ja jonka nieluun levitetynä tai nieluun kaltereilla varustettuna ei missään olosuhteissa muodostu aukkoa, joka on suurempi kuin 150 millimetriä. Jos edellä mainittu rysä on varustettu katetulla etupesällä, sen etupesän kummassakin nurkassa on lisäksi oltava vähintään yksi 70 senttimetriä leveä poistumisaukko saimaannorpan pääsemiseksi pois pyydyksestä."

Jokaisenrysä on varustettu pienellä katetulla etupesällä. Rysän norpanestokalteri on kuitenkin sijoitettu etupesän nieluun siten, että norppien ei pitäisi päästä katetun etupesän sisälle. Ratkaisu tehtiin, koska jokaisenrysä on vain 1,5 metriä korkea, ja matalassa etupesässä olevat kalat löytäisivät helposti poistumisaukot. Toisaalta kalterin sijoitus etupesän nieluun on norppankin kannalta turvallisempi ratkaisu, koska norpalla ei ole pääsyä mihinkään katettuun rysän osaan.

Tämä asia olisi helposti korjattavissa muuttamalla 2§ viimeinen lause asetuksessa seuraavasti: "Jos edellä mainittu rysä on varustettu katetulla etupesällä, sen etupesän kummassakin nurkassa on lisäksi oltava vähintään yksi 70 senttimetriä leveä poistumisaukko saimaannorpan pääsemiseksi pois

pyydyksestä tai vaihtoehtoisesti etupesän nielun on oltava sellainen, ettei siihen levitetynä tai kaltereilla varustettuna missään olosuhteissa muodostu aukkoa, joka on leveämpi kuin 150 millimetriä.”

Asetusluonnoksen terminologia on hieman epä johdonmukainen nielun leveyden määrittelyn suhteen. 2 § kohdassa 11 käytetään nielun leveyttä ja saman pykälän lopussa mainitaan “aukko, joka on suurempi kuin 150 millimetriä”. Näiden kohtien terminologia olisi syytä yhtenäistää nielun leveyden määrittelyksi. Asetusehdotuksessa on edelleen mukana verkkojen ankkurointipakko. Ankkurointia ei kuitenkaan ole määritelty lainsäädännössä yksiselitteisesti eikä sen vaikutuksesta sivusaalisuolleisuuteen ole tutkittua tietoa. Ankkurointipakko asettaa valvonnalle haasteita eikä sen sisällyttämisestä asetukseen ole osoitettuja hyötyjä saimaannorppakannan kehitykselle.

Tähän asti aiemmat kalastusrajoitukset ovat taanneet saimaannorppakannan kasvun. Tulevaisuudessa saimaannorppakannan jatkaessa kasvuaan konfliktit erityisesti kaupallisen kalastuksen kanssa tulevat todennäköisesti lisääntymään ja haastamaan sosiaalista kestävyyttä. Mikäli saimaannorppakannan suojeleminen ja kalastus halutaan yhteensovittaa Saimaalla, tarvitaan kehitystyötä pyydysteknologian ja muiden ratkaisujen parissa erityisesti kaupallisen kalastuksen osalta.

Vaikutukset saimaannorppakantaan

Kalanpyydyskuolleisuus on saimaannorpalla merkittävä kuolleisuustekijä, ja noin 90 % pyydyskuolleisuudesta liittyy verkkokalastukseen (Jounela ym. 2024). Vuosina 2000–2025 kuolleena löydettyistä saimaannorpista noin 23 % kuoli kalanpyydykseen (Metsähallituksen aineisto, <https://www.metsa.fi/norppatilanne-power-bi/>) ja noin 32 % kuoli ennen vieroitusta (näistä noin kolmannes syntyy kuolleena, ks. myös Jounela ym. 2024). Noin 39 %:lla kuolleena löydettyistä yksilöistä kuolinsyytä ei ole voitu määrittää johtuen ruhojen pilaantumisasteesta. On myös muistettava, että tutkimuksen mukaan vain noin kolmannes todellisesta kalanpyydyskuolleisuudesta tulee havaituksi (Jounela ym. 2024). Pyydyksiin hukkuminen uhkaa erityisesti nuoria yksilöitä (≤ 15 kk), joilla kalastuskuolleisuuden huippu on siirtynyt 1990-luvulta kesäkuun alusta heinäkuun alkuun 2000-luvulla toteutettujen kalastusrajoitusten myötä. On arvioitu, että verkkokalastusrajoitusten pidentäminen elokuun alkuun lisäisi nuorten yksilöiden selviytymistä kokonaisuudessaan, vaikka talviaikainen kalanpyydyskuolleisuus hieman kasvaisikin, ja positiivinen vaikutus selviytymiseen kasvaisi edelleen, jos rajoitusaikaa tästä pidennettäisiin (Jounela ym. 2024). Mikäli tavoitteena on vahvistaa nuorten yksilöiden selviytymistä, verkkokalastusrajoituksen pidentäminen elokuun alkuun olisi tätä tavoitetta tukeva toimenpide. On myös huomattava, että vaikka suurin osa kalanpyydyksiin hukkuvista saimaannorpista kuolee verkkoihin, joiden solmuväli on suurempi kuin 22 mm, saimaannorppia on kuollut myös solmuväliltään alle 22 mm:n muikkuverkkoihin.

Vaikutukset uhanalaisiin lohikaloihin

Saimaannorpan suojelemiseksi asetettavat kalastusrajoitukset voivat vaikuttaa myös samoilla elinalueilla esiintyvien uhanalaisten lohikalojen (järvilohi, järvitaimen ja nieriä) suojelemaan. Verkkokalastus voidaan nähdä vaeltaville lohikalaille ongelmallisena pyyntimuotona: aktiivisesti ja laajalla alueella liikkuvina lohikalojen tarttuminen verkkoihin on todennäköistä, eikä kaloja voida useinkaan vapauttaa elävinä tai elinkykyisinä. Vuosina 2008–2015 tehtyjen merkintäistutusten ja niistä saatujen palautusten (yht. noin 770 kpl) perusteella saaliiksi saaduista järvilohista ja -taimenista pyydettiin verkolla 31–61 %, joista muikkuverkoilla 2–16 % (Luonnonvarakeskus, julkaisematon aineisto). Molempien vaelluspoikaset levittäytyvät laajalti Saimaan eri osiin kevään ja kesän aikana, jolloin ne altistuvat herkästi tiheäsilmäisille verkkopyydyksille.

Tällä perusteella heinäkuun yli kestävä verkkokiello tehostaisi suojeleuikutusta myös lohikalojen osalta.

Varsinkin järvilohen ja -taimenen suojelun tehostamisen kannalta oleellista pinta- ja välivesiverkkojen (solmuväliltään yli 21 mm) käyttöä on vastikään rajoitettu Saimaalla ympäri vuoden; suurimmalla osalla keskeistä vaellusreittiä, hieman alueittain vaihdellen. On kuitenkin huomattava, että Etelä-Saimaalta (Suur-Saimaa) vastaavanlainen säätely edelleen puuttuu, joten ko. alueella järvilohen (ja -taimenen) suojeleuikutus nojaa verkkorajoitusten osalta yksinomaan norppa-asetukseen.

Luonterilla sekä Ruoko- ja Yöveden alueilla nieriä on jo osoittanut selvää runsastumista, mikä voitaneen lukea osin saimaannorpan suojelemiseksi säädettyjen verkkopyyntirajoitusten ansioksi. Koska kesäkuukausien aikaan nieriän elinalue rajoittuu pääasiassa syvänteiden viileisiin, pohjanläheisiin vesiin, matalilla vesialueilla (esim. alle 10 m rantavyöhykkeessä) harjoitettavalle verkkopyynnille ei ole lajin suojelun takia estettä. Keväällä ja syksyllä viileneiden vesien aikaan nieriä voi sen sijaan kierrellä taimenen tavoin laajalti myös matalissa rantavesissä (joissa sen kuteminenkin tapahtuu).

Kalastusrajoitusten hyväksyttävyyys

”Yhteinen saimaannorppamme LIFE” -hankkeessa toteutetun kyselytutkimuksen (N=1487) mukaan kansalaiset antavat tukensa asetusluonnosta vahvemmilta suojeleutoimenpiteille (Tienhaara ym. 2025). Tulosten mukaan verkkokalastuskieltokauden ajallinen pidentäminen sijoittui kannatetuimpien keinojen joukkoon. Noin 87 % vastaajista piti kieltokauden pidentämistä melko tai hyvin kannatettavana. Verkkokiellon jatkamista kannatettiin laajasti kaikissa vastaajaryhmissä. Kiellon jatkamisella heinäkuun loppuun oli myös alueella kalastavien enemmistön kannatus. Vain 15 % alueella kalastavista ei tukenut ajallisia verkkokalastusrajoituksia, ja 25 % ei tukenut rajoitusalueen laajentamista.

Tutkimuksessa vastaajat saivat valittavakseen erilaisia toimenpiteiltään ja kustannuksiltaan eroavia saimaannorpan suojeleuohjelmia (Lankia ym. 2023a, b, c, Tienhaara ym. 2024). Vastausten perusteella voidaan arvioida, kuinka paljon ihmiset arvostavat eri suojeleutoimenpiteitä ja norppakannan säilymistä rahassa mitattuna. Toisin sanoen mikä on ihmisten maksuhalukkuus eli suurin summa, jonka he olisivat periaatteessa valmiita maksamaan saadakseen tietyn hyödyn tai välttääkseen haitan. Yleistämällä vastaukset väestötasolle saadaan arvio yhteiskunnallisista hyödyistä tai haitoista nykytilanteeseen verrattuna. Analyysin mukaan heinäkuun loppuun ulottuva rajoitus tuottaa noin 206 miljoonan euron vuotuisen hyödyn eli lisäarvon, jonka ihmiset kokevat syntyvän suojelun parantumisesta nykytilanteeseen verrattuna. On tärkeää huomioida, että kyse ei ole todellisista maksuista, vaan arvio erilaisten vaihtoehtojen arvostuksesta. Yhteenvetona Luke toteaa, että asetusluonnoksen tekstiä liittyen pyydysten teknisiin ominaisuuksiin tulee täsmentää virheellisten tulkintojen välttämiseksi. Luke myös toteaa, että Saimaan kalastusrajoituksiin liittyy monia näkökantoja. Tehokkaiden ja oikeudenmukaisten suojeleukeinojen ja kalastuksen yhteensovittamisen pohdinnassa olisi syytä ottaa huomioon tutkimuksen tarjoama tietopohja. Päätöksenteon tueksi tarjolla oleva tutkimustieto mahdollistaa asian laaja-alaisen käsittelyn.

Viitteet:

Jounela P., Auttila M., Alakoski R., Niemi M. & Kunnasranta M. 2024. Effects of fishing restrictions on the recovery of the endangered Saimaa ringed seal (*Pusa hispida saimensis*) population. PLoS ONE 19(12): e0311255. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0311255>

Keskinen, T., Hopkins, J. & Rahikainen, M. 2026. Kalastus Saimaalla 2024–2025. Vapaa-ajankalastus ja kaupallinen kalastus. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 14/2026.

Kolari, I., Eskelinen, P., Auvinen, H., Hirvonen, E., Jounela, P. & Moilanen, P. 2018. Vapaa-ajan kalastus Saimaalla 2014–2015. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 32/2018.

Lankia, T., Tienhaara, A. & Pouta, E. 2023a. Lake Saimaa recreational fishers' attitudes and behavioral response towards and preferences for Saimaa ringed seal conservation. Our Saimaa Seal-LIFE: Deliverable in D4 Report of costs for recreational fishermen, Natural Resources Institute Finland (Luke).

Lankia T., Tienhaara A. & Pouta E. 2023b. Survey Data of Our Saimaa Seal Life, Natural Resources Institute Finland (Luke).

Lankia T., Tienhaara A. & Pouta E. 2023c. Preferences for Saimaa Ringed Seal Conservation: Cultural Ecosystem Services, Recreation Benefits and valuation of Conservation Programs. Our Saimaa Seal-LIFE: Deliverable in D4 Recreation benefits, Natural Resources Institute Finland (Luke).

Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2025. Saimaannorpan suojelun ja kalastuksen yhteensovittaminen 2026–2031. Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen hankeraportti 2025.

Tienhaara, A., Lankia, T., & Pouta, E. 2024. Seal of approval: Public preferences for the conservation of endangered Saimaa ringed seal. Journal for Nature Conservation 82: 126752.

Tienhaara, A., Salmi, P., Pouta, E., & Lankia, T. 2025. Saimaannorpan suojelun hyväksyttävyyys: kansalaisten näkemykset suojelukeinojen kannatuksen taustalla. Alue ja Ympäristö, 54(1), 9–27.

Lausunnon valmistelija(t):

Tapio Keskinen
Matti Janhunen

Liitteet: